

Szlovákia rendészeti szervei¹

Bevezetés

Az Európai Unió egyik legfiatalabb tagállama a Szlovák Köztársaság. Az európai szocialista országokban az 1980-as évek második felében lezajlott rendszerváltozások legmarkánsabb fordulatót jelentette Csehszlovákia 1993. január 1-jei felbomlása, amely az önálló Cseh Köztársaság, valamint a Szlovák Köztársaság létrejöttéhez vezetett.

Szlovákia az alkotmánya értelmében szuverén, demokratikus jogállam, és 2004. május 1-től az Európai Unió tagja.

A két tagköztársaság önállóvá válását követően az addig működő szövetségi állami szervezeti rendszer felbomlásával (amelynek részét képezték a rendészeti szervek) egy sajátos folyamat eredményeként jött létre a szlovák rendészet szervezet- és feladatrendszere. Dolgozatomban az önálló, EU-tagállam Szlovákia rendrendészeti intézményrendszerét kívánom bemutatni.

A rendészet fogalma, intézményrendszere

A dolgozat témájára tekintettel nem mellőzhető a rendészet fogalmával kapcsolatos alapvető kérdések tisztázása.

A rendészet fogalma, a közigazgatásban betöltött szerepe, a közigazgatással való kapcsolata évszázadok óta képezi folyamatos vizsgálatok tárgyát.

¹ A tanulmány a Rendőrség Tudományos Tanácsának 2021. évi pályázatán III. helyezést elért pályamű szerkesztett változata.

Ennek oka az, hogy a rendészet – ha nem is kizárólagosan – valójában a közigazgatás megnyilvánulása. Ez pedig azt jelenti, hogy a közigazgatás általános jellemzői érvényesülnek a rendészetben is.²

A rendészet fogalmának meghatározására jelen időpontig sem alakult ki egységes definíció, sem a tudomány hazai, sem a téma által érintett szlovák képviselői részéről. Születtek itthon fogalmi meghatározások, de azok a rendészet más és más elemét emelik ki.

Dolgozatom témája szempontjából Balla Zoltán szűk definícióját fogadom el, miszerint: *„a rendészet olyan közigazgatási tevékenység, amely a közbiztonság védelmét sajátos intézkedésekkel, kényszerintézkedésekkel, titkos eszközök alkalmazásával és adott esetben legitim kényszerintézkedésekkel biztosítja”*³

Az intézményrendszer felosztásának öt szempontját határozta meg Ladislav Šimon, amelyek a következők:⁴

- az alapítója szerint
 - a) állami szervek (az alapítója az állam, minisztérium vagy központi államigazgatási szerv, az intézményben dolgozók szolgálati jogviszonya teljesen vagy részben állami szolgálati jogviszony),
 - b) nem állami szervek (az alapítója nem állami szerv – polgári társaságok, természetes és jogi személyek, a jogviszonyukat a munka törvénykönyve szabályozza,
- hatáskörüik alapján: a felelőssége vagy konkrét területhez, vagy konkrét tárgyhoz kötődik,
- joghatóság: az anyagi jog hatálya alapján,

² Balla Zoltán: A rendészet fogalma és rendszere, a nemzetbiztonsági igazgatás. In: Korinek László (szerk.): *Értekezések a rendészetről*. Nemzeti Közszerzői Egyetem Rendészettudományi Kar, Budapest, 2014. 20. o.

³ Balla Zoltán: *A rendészet alapjai és egyes ágazatai*. Dialóg Campus Kiadó. Budapest, 2017. p. 46.

⁴ Šimon, Ladislav: *POLICAJNO-BEZPEČNOSTNÁ ČINNOSŤ*. Akadémia Policajného Zboru v Bratislave Katedra Policajných Vied. Bratislava, 2016. 96–98. o.

- a rendészeti-biztonsági tevékenység fő szervezés-technikai megoldásai szerint.

Az állami szervek ezek alapján feloszthatók:

- általános szervekre – rendőri testület,
- speciális (különleges) szervekre – hírszerző szervek,
- specifikus (egyedi) szervekre – egyes rendészeti feladatokat ellátók (például mezőőr, halőr).

A nem állami szervek pedig feloszthatók:

- civil szervekre (például önkormányzati rendőrség),
- magánbiztonsági szervekre (például magánbiztonsági szolgálatok).

A szlovák rendőrség létrejötte és fejlődése

A szlovák biztonsági szervezetben 1945 után lezajlott változásokat alapvetően a Kassai Kormányprogram határozta meg, amely egyben meghatározta a szlovák rendészeti szervezeti rendszerének a további alakulását. Ebben a kormány kifejezésre juttatta azt a szándékát, hogy a közigazgatási intézmény rendszerében – amely magába foglalta a biztonsági szervek apparátusát is⁵ – egy egységes rendszer épüljön fel mind Szlovákiában, mind pedig a cseh területen.

A kormány szorgalmazta a csendőrség megszüntetését és a teljes rendőri állomány egyetlen szervezetbe integrálását. Az általa meghatározott elveknek megfelelően létrejött a Nemzetbiztonsági Testület, amelynek alkotói:

⁵ Az új biztonsági apparátus kialakításának elveit a kormány 1945. április 17-ei kassai ülésén fogadta el.

- az egyenruhás testületek – ez integrálta az állami rendőrséget, a csendőrséget, a községi rendőrséget. Létrejött a Közbiztonsági Szolgálat, szlovák nevén a Verejná Bezpečnosť;
- a civil ruhás testület – hírszerzés (állambiztonsági rendőrség);
- a készenléti testület – feladatait az államhatáron teljesítette, később, mint készenléti rendészeti alakulat a Közbiztonsági Szolgálatnak alárendelt ezredként működött.⁶

Az állambiztonsági rendőrséget belügyminiszteri parancs szüntette meg.⁷

A kormány programjában más szervezési irányokat határozott meg a cseh és morva területen, és másként alakult a helyzet Szlovákiában.

Előbbieket érintően a következő fő irányokat határozta meg:

- ne oszlassák fel a csendőrséget és a rendőrséget, de meg kell tisztítani és meg kell tartani a tagjait a szolgálatban, mert nem helyettesíthetők más kiképzett szervezetekkel;
- meg kell szólítani a lakosság fegyveres tömegeit, és fel kell gyorsítani a fiatal emberek rendőrségbe sorozását.

Szlovákia a Nemzeti Tanács rendeletével 1945-ben megszüntette a csendőrséget és a rendőrséget,⁸ majd ugyanekkor egy másik rendeletével létrehozta a Nemzetbiztonsági Erők Szervezetét.⁹ Iránymutatásában¹⁰ kialakította azok hierarchikus rendszerét. Országos, körzeti, városi parancsnokságokat és állomásokat állított fel, egyidejűleg meghatározta hatáskö-

⁶ Kočan, Štefan – Löffler, Boris – Zámek, David: Poriadková Polícia. Vydavateľstvá a nakladateľstvá Aleš Čeněk s.r.o. Plzeň, 2013. p. 9.

⁷ Richard Sacher belügyminiszter parancsa 1990. február 1-jén szüntette meg a szervezetet.

⁸ SNR č. 6/1945 számú rendelete

⁹ SNR č. 7/1945 számú rendelete

¹⁰ Smernica MV č. 3700-26/6-45-V/4 o organizácii ZNB 30. 6. 1945.

rük főbb irányait. A működésüket eddig az időpontig előírások szabályozták, amelyek a biztonsági szolgálatok korábbi szervezeteiben voltak érvényben.

A nemzetbiztonságról 1947-ben¹¹ alkotott törvény a fenti rendeleteket hatályon kívül helyezte. A kormánynak ez a törvényjavaslata éles ellentétet váltott ki a kommunista és nem kommunista képviselők között, amelyek elsősorban politikai, oktatási-nevelési kérdéseket érintettek, valamint magának az új testületnek az elnevezését, személyi összetételét. Erős vitát váltott ki az állambiztonsági szerv önálló felállítása. A nem kommunista képviselők elleneztek, mert a Csehszlovák Kommunista Párt harcának fő eszközét látták benne nem csak a külső, de a belső ellenséggel szemben is. A törvény elfogadásával megszűntek a biztonsági szervek átalakításában meglévő különbségek a cseh és szlovák területeken. Szlovákiában is meghonosodott a katonai szervezettség és a katonai fegyelem.

A Nemzetbiztonsági Testület intézményeinek 1945 és 1948 között zajló kialakítása a nemzetbiztonságról szóló 1948-ban megalkotott törvénnyel¹² csúcsosodott ki. Az addig bekövetkezett politikai változásokra figyelemmel, a testülettel szemben a népi demokratikus berendezkedés melletti elkötelezettség fogalmazódott meg alapvető követelményként. Ez azt jelentette, hogy megtörtént a biztonsági szervek szovjet minta szerinti kialakítása.

A következő fontos változás Csehszlovákiában a „szocializmus kiépítése” után történt 1965-ben. A hatályba lépő törvény¹³ a testület feladataként rögzítette a szocialista társadalmi és állami berendezkedés védelmét. Ez a törvény újból megerősítette a testület fegyveres, katonai elvek szerinti szervezettségét és a belügyminisztériumnak alárendelt működését. Szervezetét az állambiztonsági és közbiztonsági szolgálat alkotta.

Az utolsó törvény a Nemzetbiztonsági Testületről 1974-ben született, amely fő feladataként a szocialista világrend államai biztonságának megszilárdítását határozta meg.

¹¹ Zákon č. 149/1947 Zb. o Národnej bezpečnosti

¹² Zákon č. 286/1948 o Národnej bezpečnosti

¹³ Zákon č. 70/1965 o Sboře národnej bezpečnosti

Fordulatot az 1989-ben lezajlott rendszerváltozás hozott. Csehszlovákia helyzete 1989 és 1992 között egy bonyolult rendszer képét mutatta.

A Csehszlovák Szövetségi Köztársaságot¹⁴ alkotó Cseh Köztársaság és Szlovák Köztársaság elkülönülése ettől az időponttól felgyorsult. A két tagköztársaság 1992-ben tárgyalások útján arról állapodott meg, hogy 1993. január 1-jén Csehszlovákia felbomlik két teljesen különálló és teljesen független államra, a Cseh Köztársaságra és a Szlovák Köztársaságra.

Az új és független szlovák állam jogrendszerének fundamentumát képező jogszabályok kimunkálása már az új alkotmány elfogadását megelőzően elkezdődött.

Szakértői, valamint parlamenti bizottságokban folyt az új szlovák alkotmány tervezetének előkészítése, viszont *„az alkotmányban a rendvédelemre vonatkozó direkt szabályokat nem találunk, de a közigazgatásra vonatkozó általános elvek természetesen a rendészeti igazgatás számára is irányadóak. A rendészeti cselekvés alkotmányos kereteit az alapvető emberi jogok és szabadságok valamint ezek korlátozásának feltételei adják.”*¹⁵

A Szlovák Nemzeti Tanács Elnöksége ebben a helyzetben több, a rendészet szervezetét és működését érintő jogszabályt alkotott:

- Létrehozta egy nagyon rövid, egyszerű, de sürgős jogi intézkedésével¹⁶ a Közbiztonsági Testületből (Verejná Bezpečnosť) a Szlovák Rendőri Testületet.

¹⁴ A föderáció elnevezése 1990. március 29-től.

¹⁵ Finszter Géza: A rendészeti szervek működésének jogi alapjai. Rendőrtisztai Főiskola. Budapest, 2008. 117. o.

¹⁶ 57 zákonné opatrenie Predsedníctva Slovenskej národnej rady z 25. januára 1991. o zriadení Policajného zboru Slovenskej republiky.

A jogi intézkedés megtételére a Csehszlovák Föderációról szóló alkotmány biztosított felhatalmazást a Nemzeti Tanács Elnökségének. A törvényt igénylő sürgős intézkedéseket a Nemzeti Tanács Elnöksége hozta meg a Nemzeti Tanács elnöke és a köztársaság miniszterelnöke által aláírt jogi intézkedések formájában. A jogi intézkedéseket ugyanúgy kihírdették, mint a törvényeket.

- Következő lépésként megalkotta a Szlovák Köztársaság rendőrségről szóló törvényét,¹⁷ amelyben részletesen szabályozta a rendőrség hatáskörét és feladatát, viszont az nagyon rövid ideig volt hatályban. A föderáció megszűnését követően a volt szövetségi rendőrség szervezeteinek – mint a határőrség és az idegenrendészeti rendőrség – hatáskörét és tevékenységét is az új törvény szabályozta.
- 1990-ben elfogadta a 369-es számú önkormányzati törvényt, amelynek 19. §-a felhatalmazta a településeket arra, hogy az állami rendőrség mellett saját, önkormányzati rendőrségeket is létrehozzanak.¹⁸

A Rendőri Testület (Policajný Zbor)

A föderáció megszűnését követően az önálló, független Szlovák Köztársaság Nemzeti Tanácsa a rendőrségről 1993-ban egy új törvényt alkotott,¹⁹ amely a rendőrséget fegyveres biztonsági testületként határozza meg. Figyelemmel Šimon felosztására, a testület a rendészeti szervezetrendszer állam által létrehozott szerve. Feladatait és hatáskörét tekintve az elsődleges rendészeti szerv. A testület állománya állami szolgálati jogviszonyban áll.

A rendőrség alkotmányba iktatása – az Európai Unió több tagállamához hasonlóan – Szlovákiában sem történt meg.

„Az Európai Unió országainak alkotmányait tanulmányozva azt lehet megállapítani, hogy azok igen eltérő módon szólnak a rendvédelemről. Vannak olyan charták, amelyek a rendészet szervezetét és működését részletesen szabályozzák, mások ellenben még csak említést sem tesznek a közbiztonság védelméről.[...] Az alaptörvények többségében a rendvédelmi igazgatásra vonatkozó, illetve a rendőrség szervezetét és működését közvetlenül meghatározó rendelkezéseket nem találunk. Ellenben csaknem

¹⁷ č. 204/1991. Zb. o Policajnom zbere Slovenskej republiky

¹⁸ 369/1990 Zb. Zákon Slovenskej Národnej rady zo 6. septembra 1990 o obecnom zriadení

¹⁹ Zákon č. 171/1993 – Zákon Národnej rady Slovenskej republiky o Policajnom zbere

minden alkotmány tartalmaz általános jogállami követelményeket a közigazgatással szemben. (A törvények uralma, a hatalmi ágak megosztásának elve, a jogszerű, szakszerű és hatékony közigazgatás követelménye, a szubszidiaritás és a participáció)”²⁰

A rendőrséget tehát az alkotmányban nem deklarálták, viszont a rendőrségi törvény bevezető rendelkezésében a működésének jogi kereteit meghatározó szabályok szerint a tevékenységét az alkotmány szabályozza, továbbá törvények, más kötelező jogi előírások, valamint a Szlovák Köztársaság által kötött nemzetközi szerződések.

Alapvető feladatai:

- a belső rend és biztonság védelme;
- a bűnözés és a nemzetközi szervezett bűnözés elleni küzdelem;
- a Szlovák Köztársaság nemzetközi kötelezettségeiből eredő rendőrségre háruló feladatok ellátása.

A bevezető rendelkezés általánosan határozza meg a Rendőri Testület feladatait. Azokat a jogalkotó részletesen a törvény 2. § (1) bekezdésében rögzítette.

A belső rend és biztonság védelmének keretében:

- Együttműködik az alapvető jogok és szabadságok védelmében, különösen az élet, az egészség, a személyi szabadság és a személyek biztonsága, valamint a vagyonvédelem területén.
- Biztosítja továbbá a Szlovák Köztársaság elnökének, a Szlovák Nemzeti Tanács elnökének biztonságát, a Szlovák Köztársaság miniszterelnökének, a Szlovák Köztársaság Alkotmánybírósága elnökének, a Szlovák Köztársaság belügyminiszterének, illetve törvényben vagy a kormány által meghatározott más személyek személyi védelmét.

²⁰ Finszter Géza: A Rendőrség joga. Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar. Budapest, 2014. 75. o.

- Biztosítja törvényben vagy a kormány által meghatározott diplomáciai képviseletek objektumainak védelmét, valamint együttműködik a nukleáris létesítmények fizikai védelmében.
- Értesíti az önkormányzatokat az alkohol tartalmú italok és az egyéb függőséget okozó szerek fogyasztására vonatkozó tilalom megsértéséről, amelyet 15 év alatti kiskorú vagy 18 év alatti fiatalok követ el.
- Felügyeli a vasúti közlekedés biztonságát, zökkenőmentességét a vasút területén.
- Együttműködik a polgári repülés védelmének biztosításában.
- Biztosítja a Szlovák Köztársaság határainak ellenőrzését.
- Együttműködik a közrend biztosításában: ha megsértik, intézkedik annak helyreállítására.
- Felügyeli a közúti közlekedés biztonságát és zavartalanságát, és együttműködik annak kezelésében.
- Együttműködik a fuvarozóval a nukleáris anyagok, speciális anyagok és berendezések vasúti szállítása biztonságának biztosításában.

A bűnözés és a szervezett bűnözés elleni küzdelemben:

- Felderíti és azonosítja a bűncselekmények elkövetőit, együttműködik az adócsalás, az illegális pénzügyi műveletek, a pénzmosás, a terrorizmus finanszírozása felderítésében.
- Nyomozást és rövidített nyomozást végez bűncselekményekben.
- Vezeti a terrorizmus és a nemzetközi szervezett bűnözés elleni küzdelmet.
- Felderíti a szabálysértéseket, azonosítja azok elkövetőit, és ha azt külön törvény meghatározza, elbírálja azokat.
- Részt vesz személyek, dolgok felkutatásában.
- Igazságügyi szakértői és szakértői tevékenységet végez.
- Védelmet és segítséget nyújt a veszélyeztetett tanúknak, védett tanúknak.

A megelőzés területén végzett feladatok:

- A rendőrség bűnmegelőzési programokat tervez és hajt végre, preventív tevékenysége keretében együttműködik a civil közösségekkel, jogi személyekkel, természetes személyekkel.
- Tanácsadási szolgáltatásokat nyújt jogi személyek, természetes személyek számára a bűnmegelőzés területén, továbbá népszerűsíti a rendőrséget a nyilvánosság körében.

Az államigazgatás területén végzett feladatok:

- A rendőrség külön rendeletben meghatározott államigazgatási és más feladatokat láthat el, például a külföldiek tartózkodásának engedélyezése, a fegyverek és lőszeres engedélyezése, a magánbiztonsági tevékenységhez kapcsolódó engedélyezési eljárások területén.

A részletesen ismertetett alapeladatait a hatóságokkal, a fegyveres erőkkel, a fegyveres biztonsági erőkkel, a fegyveres testületekkel, a Szlovák Információs Szolgálattal, a jogi és természetes személyekkel együttműködve végzi.

Az önkormányzati szervekkel különösen a bűnmegelőzés prioritásainak, a közrend védelme és a bűnözés elleni küzdelem irányainak meghatározásában működik együtt. Az együttműködés a kölcsönös információcserében, a közös tervezésben, a kérések kölcsönös kezelésében, az egyes feladatok és intézkedések közös végrehajtásában realizálódik.

A legáltalánosabb az együttműködés az önkormányzati rendőrséggel. A Rendőri Testület és az önkormányzati rendőrség együttműködik a közrend, közbiztonság általános kérdéseiben. Ha az önkormányzat saját erőiből és erőforrásaiból nem tudja biztosítani a közrendet egy településen, segítséget

kérhet a Rendőri Testülettől. A testület köteles ezt a segítséget hatáskörében biztosítani.²¹

A Rendőri Testület szervezete, irányítása

A testület feladatainak ellátását szolgálatokra bontva szervezi, melyek a következők:

- a) bűnügyi szolgálat;
- b) pénzügyi rendőri szolgálat;
- c) közrendvédelmi szolgálat;
- d) közlekedésrendészeti szolgálat;
- e) vasúti rendőri szolgálat;
- f) létesítményvédelmi szolgálat;
- g) határ- és idegenrendészeti szolgálat,
- h) különleges rendeltetésű szolgálat,
- i) személyvédelmi szolgálat;
- j) ellenőrző szolgálat.

A rendőrséget a belügyminiszter irányítja. Az egyes szolgálatok azokban a szervezetekben tevékenykednek, amelyeket a Rendőri Testület elnökének javaslatára a miniszter hoz létre, és a megszüntetés joga is a miniszter hatásköre. Illetékességük általában igazodik a bírósági szervezet illetékességéhez. A Rendőri Testület elnökének javaslatára szintén a miniszter hagyja jóvá a rendőrség szervezeteinek szervezeti és működési szabályzatát.

A Rendőri Testület szervezeti struktúrája hasonló a mi általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szervünkéhez. Központi, területi és helyi szervek alkotják. A 2004-ben lezajlott közigazgatási reform elsősorban a területi, illetve a helyi szervek működésében hozott változást.

²¹ JUDr. Míriam Odlerová PhD: Systém policajno-bezpečnostných zložiek v Slovenskej republike. PROJUSTICE Bratislava, 2020. február 4.

Szlovákia új közigazgatási területi beosztásának megfelelően az addig működő 125 rendőri alakulatból létrejött nyolc megyei igazgatóság (krajské riaditeľstvo) és 41 kerületi igazgatóság (okresné riaditeľstvo).

A szervezeti reformok eredményeként megszűnt a szervezett bűnözés elleni iroda, a nemzeti kábítószer-ellenes egység, a gazdaságvédelmi rendőrség hivatala és a különleges feladatokra létrehozott egység. Feladataikat a továbbiakban a Rendőri Testület első helyettesének irányítása alatt végzik a szervezett bűnözés elleni osztály szervezetében.

A Rendőri Testület központi szerve a Rendőri Testület Elnöksége. Élén az elnök áll, aki – az ellenőrző szolgálat kivételével – irányítja a Rendőri Testületet, ha a miniszter másként nem rendelkezik. A miniszter tehát irányítási jogkört vonhat el a Rendőri Testület elnökétől, de a rendőrségről szóló törvény tiltja azoknak az irányítási jogköröknek az elvonását, amelyek azokat a szerveket érintik, amelyeknek feladata a bűncselekmények felderítése, vizsgálata, rövidített vizsgálata. A Rendőri Testület elnöke a feladatai ellátásáért a belügyminiszternek felelős. Tevékenységét a Nemzeti Tanács és kormány ellenőrzi, létszámát a kormány állapítja meg.

A Rendőri Testület a rendészeti szervezetrendszerben a legszélesebb feladat- és hatáskörrel rendelkezik, elsődleges rendészeti szerv a Szlovák Köztársaságban. A rendőrségről szóló törvény együttesen 17 kényszerítő eszköz és kényszerítő intézkedés alkalmazására hatalmazza fel a rendőrt. Meg kell azonban jegyezni, hogy a törvény a személyes szabadságot korlátozó kényszerintézkedéseket és a kényszerítő eszközöket nem szabályozza külön-külön fejezetben vagy szakaszban. Felhatalmazza továbbá a Rendőri Testületet operatív erők, eszközök és módszerek, valamint 23 különböző rendőri intézkedés alkalmazására.

A szlovák Nemzetbiztonsági Hivatal (Národný Bezpečnostný Úrad, NBÚ)

A szlovák Nemzetbiztonsági Hivatal 2001. november 1-jével kezdte meg működését. Sajátos feladatkörrel működik.

A hivatal nem végez klasszikus hírszerzési és elhárítási tevékenységet, hanem a számára törvényileg meghatározott feladatok keretében minősített és rejtjelezett információk védelmét, valamint az elektronikus aláírással kapcsolatos tevékenységet hajtja végre.²² Feladata továbbá a Szlovákia NATO- és EU-tagságából adódó külföldi minősített adatok védelme, valamint 2018-tól kiberbiztonsági feladatokat is ellát.

Speciális szervezet a rendészeti szervezetrendszerben. A hivatal központi államigazgatási szerv.

A feladatait a Szlovák Köztársaság alkotmánya, törvényei, az Európai Unió kötelező jogi aktusai, a Szlovák Köztársaságot kötelező nemzetközi szerződések, a kötelező érvényű jogszabályok, a Szlovák Köztársaság kormányának állásfoglalásai, szervezeti és működési szabályzata, valamint a hivatal egyéb belső szabályai alapján látja el.

A hivatal igazgatóját a parlament nevezi ki és hívja vissza a kormány javaslata alapján. Kinevezése hét évre szól, amely egy alkalommal további hét évre meghosszabbítható. Ugyanaz a személy két hivatali időszakra nevezhető ki. A hivatal állományának jogviszonya állami szolgálati jogviszony.

A hivatal hatáskörét, feladatait, munkatársainak jogait és kötelezettségeit a titokvédelemről szóló törvény határozza meg.²³ Ezek a következők:

Az információvédelem területén:

- a) minősített információk védelme:
 - minősített adatok ellenőrzése,
 - a biztonsági felülvizsgálatok végrehajtása,
 - az iparbiztonsági engedélyek kiadása;

- b) külföldi információk védelme:
 - külföldről érkező információk védelme és nyilvántartása;

²² Boda József: „Szigorúan titkos!?” – Nemzetbiztonsági almanach. Zrínyi Kiadó. Budapest, 2016. 191. o.

²³ 215. zákon z 11. marca 2004 o ochrane utajovaných skutočností a o zmene doplnení niektorých zákonov

- c) rejtjelezett információk védelme:
- rejtjel felügyelet ellátása,
 - elektronikai aláírás kiadása.

A hivatal tevékenységi köre személyek és cégek biztonsági ellenőrzése keretében:

- ipari biztonság,
- technikai eszközök védelme,
- személyi és objektumvédelem,
- adminisztratív biztonság,
- személybiztonsági ellenőrzés (felülvizsgálat).²⁴

A hivatal ellenőrzését a parlament végzi. A Szlovák Köztársaság Nemzeti Tanácsa minden választási időszak elején megválasztja a felügyeleti szerv tagjait, meghatározza a testület tagjainak számát, összetételét, munkamódszerét.

A szlovák Nemzetbiztonsági Hivatal tevékenységét ellenőrző bizottság vezetőjét és tagjait a képviselők közül a parlament választja meg, míg a bizottság összetételét és létszámát a parlamenti pártok megegyezése alapján parlamenti határozatban rögzítik. A bizottságnak parlamenti képviselő az elnöke, valamint a bizottságban is kormánypárti többség van.²⁵

Szlovák Információs Szolgálat (Slovenská Informačná Služba, SIS)

A Szlovák Információs Szolgálat a Szlovák Köztársaság általános biztonsági és hírszerző szolgálata, amelyet Szlovákia önállóvá válásának időpont-

²⁴ Boda József: i.m. 191. o.

²⁵ Boda József: i.m. 192. o.

jában hoztak létre a csehszlovák Szövetségi Biztonsági Információs Szolgálat (Federálná Bezpečnostná Informačná Služba) szlovák erőinek bázisán. Szintén speciális szerv a rendészeti intézményrendszerben.

A Szlovák Információs Szolgálatról szóló törvényben²⁶ meghatározottak szerint ellátja az alkotmányos berendezkedés, a belső rend, az állam biztonságának, valamint az állam külpolitikájának és gazdasági érdekeinek védelmét.

A feladatainak ellátása során együttműködik az összes központi kormányzati szervvel, az állami szervekkel. Elsősorban a rendőrséggel és annak különleges egységeivel, a katonai hírszerzéssel, a külügyminisztériummal, a gazdasági minisztériummal és a Szlovák Nukleáris Felügyelettel szoros a kapcsolata.

Az országon belül és külföldön is folytat hírszerző és elhárító tevékenységet. Együttműködhet nemzetközi szervezetekkel, partner titkosszolgálatokkal. Külföldön dolgozó tisztjei a nemzetközi együttműködés fontos tényezői. Alapító tagja az 1994-ben Amszterdamban létrehozott nemzetközi hírszerző fórumnak és a Közép-európai Konferenciának (Middle European Conference, MEC).

Alapvető feladata az információszerzés, az információ összegzése és értékelése. Az operatív hírszerzés célkitűzéseinek elérése érdekében a törvény különleges jogköröket és hatásköröket biztosít a hírszerző szolgálatnak. Ezek különösen az információ-technológiai eszközök, valamint a műveleti eszközök használatára vonatkozó különleges engedélyek. A szolgálat tevékenysége az alapvető jogokat és szabadságokat csak a törvény által előírt módon és mértékben korlátozhatja, ha az a demokratikus társadalomban az állam biztonsága, a belső rend védelme, vagy mások jogainak és szabadágának a védelme érdekében szükséges.

A titkosszolgálati eszközök alkalmazásának engedélyezése, illetve használatának ellenőrzése speciális hatáskörrel rendelkező bírók jogkörébe tartozik.²⁷

²⁶ 46 zákon Národnej Rady Slovenskej republiky z 21. januára 1993 o Slovenskej informačnej službe

²⁷ Boda József: i.m. 190. o.

A Szlovák Információs Szolgálat az alábbi területeken lát el információgyűjtő feladatokat:

- az ország alkotmányos berendezkedése, területi egysége és függetlensége ellen irányuló tevékenységek;
- az ország biztonsága ellen irányuló törekvések;
- a külföldi titkosszolgálatok tevékenysége;
- a szervezett bűnözés és a terrorizmus;
- az ország gazdasági érdekeit veszélyeztető tényezők;
- a különleges rendelkezéseket, a nemzetközi szerződéseket vagy megállapodásokat veszélyeztető tevékenységek, illetve az ország számára fontos adatok illegális kiáramlása.²⁸

További feladata a Szlovák Köztársaság által kötött nemzetközi szerződésekből, megállapodásokból, valamint a nemzetközi szervezetekben fennálló tagságából származó kötelezettségek végrehajtása.

Tájékoztatja a köztársasági elnököt, a Szlovák Nemzeti Tanácsot, a kormányt és tagjait a jelentős, a feladataik ellátásához és döntéseik meghozatalához szükséges információkról, valamint átadja a rendőrség és az ügyészség számára bűncselekményekre – különösen a szervezett elkövetésre – utaló információkat.

A Szlovák Információs Szolgálat szervezete, irányítása, ellenőrzése

A Szlovák Információs Szolgálat állami költségvetési szerv. A szolgálat élén az igazgató áll, akit a kormány javaslatára a köztársasági elnök nevez ki és ment fel. A kormány határozza meg a szolgálat létszámát és az igazgató javaslatára jóváhagyja a szolgálat működésének alapszabályát.

A Szlovák Információs Szolgálat állományának jogviszonya állami szolgálati jogviszony. Az állomány tagja a Szlovák Információs Szolgálatról szóló törvény 9. §-ának felhatalmazása alapján kényszerítő eszközként

²⁸ Boda József: i.m. 189. o.

lőfegyvert viselhet, és e törvényben meghatározottak szerint lőfegyvert használhat.

A szolgálat ellenőrzését a parlament végzi, amely a képviselők közül erre a célra speciális ellenőrző szervet hoz létre. A Nemzeti Tanács minden választási időszak elején megválasztja az ellenőrző testület tagjait, meghatározza a testület tagjainak számát, összetételét és munkamódszerét.

A bizottság 14 tagból áll, elnöke egy ellenzéki képviselő, viszont a bizottságban kormánypárti többség van.²⁹

Az igazgató évente egy alkalommal köteles a Nemzeti Tanácsnak jelentést benyújtani a szolgálat törvényben előírt feladatainak teljesítéséről.

Börtön- és Igazságügyi Őrség (Zbor väzenskej a justičnej stráže, ZVJS)

A Börtön- és Igazságügyi Őrséget a Börtön- és Igazságügyi Őrségről szóló törvény³⁰ fegyveres biztonsági testületként határozza meg, amely az őrizet, a szabadságvesztés végrehajtásával, a testület épületeinek, a fogva tartás céljára szolgáló objektumainak környezetében, valamint a bíróságok és az ügyészségek épületeinek rendjével és biztonságával kapcsolatos feladatokat lát el, mint speciális rendészeti szerv. Állományának jogviszonya állami szolgálati jogviszony.

A testület szervezetét:

- a főigazgatóság,
- az őrizet végrehajtására szolgáló intézetek;
- a szabadságvesztés büntetés végrehajtására szolgáló intézetek,
- a fiatalok szabadságvesztésének végrehajtására szolgáló intézetek;
- a vádlottak és elítélt személyek kórháza alkotja.

²⁹ Boda József: i.m. 190. o.

³⁰ 4/2001 Z. z. Zákon o zbere väzenskej a justičnej stráže

A Börtön- és Igazságügyi Őrség 19 intézetben látja el a büntetés-végrehajtás feladatait. A főigazgatóságot és az intézeteket, mint költségvetési szerveket a Szlovák Köztársaság Igazságügyi Minisztériuma hozza létre és szünteti meg, a minisztérium alárendeltségében látja el feladatait.

A testület főigazgatóját, valamint helyetteseit a miniszter nevezi ki és menti fel hivatalából. A főigazgató tevékenységéért a miniszternek tartozik felelősséggel. Ellenőrzését a miniszter vagy az általa meghatalmazott személy végzi.

Az intézeteket a főigazgatóság irányítja és ellenőrzi, az állomány létszámát pedig a kormány határozza meg. Élén az igazgató áll, akit a főigazgató nevez ki és ment fel. Az intézet igazgatója tevékenységéért a főigazgatónak tartozik felelősséggel.

Alapvető feladatainak ellátása mellett eljár államigazgatási szervként, valamint részt vesz a fogva tartás végrehajtása során folyó tanúvédelmi programokban, a terrorizmus és a szervezett bűnözés elleni küzdelemben, és prevenciós tevékenységet végez. Együttműködik az állami hatóságokkal, az önkormányzatokkal, a fegyveres testületekkel, a fegyveres erőkkel, más jogi személyekkel és természetes személyekkel, továbbá más államok büntetés-végrehajtási szerveivel.

A Börtön- és Igazságügyi Őrség alapvető feladatai a következők:

1. A testület biztosítja a fogva tartás és a szabadságvesztés végrehajtását, valamint a büntetés-végrehajtás objektumainak és a fogva tartás helyéül szolgáló épületeinek a védelmét. Ellátja továbbá a közrend védelmét a testület épületei, a fogva tartást végrehajtó intézmények épületei, a bíróság épületei és az ügyészség épületei közelében, épületein belül, ha az a fogva tartás célja, illetve az eljárások zavartalan lefolytatása érdekében szükséges.
2. Fenntartja a rendet a bíróság és az ügyészség helyiségeiben, valamint biztosítja azok zavartalan működését.
3. Biztosítja az intézetben a vádlott és az elítélt fogva tartottak őrzését, felügyeletét, valamint az őrizetben lévő személyek felügyeletét.

4. Büntetés-végrehajtási ellátást nyújt a szabadságvesztés büntetést töltő elítélteknek, továbbá a vádlottak és elítéltek foglalkoztatására irányuló tevékenységeket végez.
5. Intézkedik az őrizetben lévő vádlottak, a szabadságvesztés büntetést töltő elítéltek, az intézmény nyitott osztályáról vagy az intézményen kívüli őrizetlen munkahelyről megszökött elítéltek azonnali üldözésére.
6. Egészségügyi ellátást nyújt a testület állományának, az őrizetben lévő vádlottaknak, elítélt személyeknek.

A Börtön- és Igazságügyi Őrségről szóló törvény a testület feladatainak ellátásához 20 kényszerítő eszköz alkalmazására hatalmazza fel a testület állományát. Elnyúlően a rendőrségről szóló törvénytől, a testület által alkalmazható személyes szabadságot korlátozó kényszerintézkedéseket és a kényszerítő eszközöket önálló fejezetben vagy szakaszban szabályozza a Börtön- és Igazságügyi Őrségről szóló törvény.

A rendészeti szervek állományának szolgálati viszonya

Az ismertetett szlovák rendészeti szervek állományának szolgálati viszonyára vonatkozó szabályokat egy törvény foglalja össze.³¹ Ennek hatálya kiterjed:

- a) a Rendőri Testület,
- b) a Szlovák Információs Szolgálat,
- c) a Börtön- és Igazságügyi Őrség,
- d) a Nemzetbiztonsági Hivatal tagjainak szolgálati jogviszonyára.

³¹ 73/1998. Z. z. Zákon o štátnej službe príslušníkov Policajného zboru, Slovenskej informačnej služby, Zbor väzenskej a justičnej stráže Slovenskej republiky a Železnicnej polície

A szolgálati jogviszony az állomány tagja és az állam között létrejött jogviszony, amelynek feltétele a szlovák állampolgárság, a büntetlen előélet, a megbízhatóság, a kinevezéshez szükséges iskolai végzettség megléte, orvosi, fizikai és pszichológiai alkalmasság. További feltétel a szlovák nyelv ismerete, állandó lakóhely a Szlovák Köztársaság területén. A testületek állománya nem lehet tagja politikai pártnak, vagy politikai mozgalomnak. Kizáró ok, ha valaki a közügyek gyakorlására vonatkozó tilalom hatálya alatt áll.

A szolgálati jogviszony létesítésének általános szabályain túl a testületek vezetőinek kinevezéséhez további szigorú feltételeket határoz meg ez a törvény, valamint a rájuk vonatkozó egyes törvények.

A Szlovák önkormányzati rendészet

Az új és független szlovák állam jogrendszerének fundamentumait képező jogszabályok kimunkálása már a szlovák alkotmány elfogadását megelőzően elkezdődött. Ennek egyik eredménye a szlovák önkormányzati törvény elfogadása, amely jelentős előrelépés volt az erősen centralizált rendészeti szervezeti rendszer decentralizációja felé.

A szlovák alkotmányban, hasonlóan hazánk alaptörvényéhez, nem található rendelkezések az önkormányzati rendészettel kapcsolatban, de a 369/1990-es önkormányzati törvény 19. §-a felhatalmazza a településeket arra, hogy az állami rendőrség mellett saját önkormányzati rendőrségeket hozzanak létre. Szlovákiában tehát az általános hatáskörű állami rendőrség mellett létrejöhetnek speciális, településre kiterjedő hatáskörrel rendelkező önkormányzati rendőrségek. Ha egy település önkormányzati rendőrség létrehozásáról dönt, akkor a létrehozott önkormányzati rendőrség hatásköre korlátozottságánál fogva nem helyettesíti, hanem kiegészíti az állami rendőrséget, és a két rendőrség párhuzamos működése kezdődik meg.³²

³² Bacsárdi József: A hazai és a szlovák önkormányzati rendészet összehasonlító elemzése. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XIX. kötet. Pécs, 2017. 123–124. o.

A szlovák rendészeti intézményrendszerben mint nem állami, civil szervezetet határozzák meg az önkormányzati rendőrséget.

A Szlovák Nemzeti Tanács 1991-ben az önkormányzati rendőrségről szóló külön törvényben³³ határozta meg az önkormányzati rendőrség alapvető feladatait, szervezetét, tagjainak jogait és kötelezettségeit. Az önkormányzati rendőr feladat- és hatáskörében alkalmazhat kényszerítő eszközöt és kényszerítő intézkedést, de az állami rendőrség tagjának jogosultságainál ez a jogosultság korlátozottabb. A törvény 6 kényszerítő eszköz alkalmazására ad felhatalmazást, továbbá szabálysértés elkövetése esetén bírság kiszabására jogosult az önkormányzati rendőr.

Az önkormányzati rendőrség alapvető feladata, hogy:

- a) biztosítsa a közrendet a községekben, működjön együtt lakóinak és a településen élő más személyek életének, testi épségének veszélyeztetése elleni védelmében;
- b) működjön együtt a rendőrség illetékes osztályaival az önkormányzati vagyon, az állampolgárok vagyonának, valamint a községek egyéb vagyontárgyainak a megkárosítása, megsemmisítése, elvesztése vagy visszaéléstől való védelme érdekében, beleértve a központi riasztó rendszerek és más biztonság rendszerek használatát;
- c) gondoskodjon a település környezetének védelméről;
- d) gondoskodjon a rend, a tisztaság, a higiénia betartásáról az utcákon, más közterületeken és nyilvánosan hozzáférhető helyeken;
- e) hajtsa végre az önkormányzat általánosan kötelező érvényű szabályait, a községi tanács határozatait és a polgármester határozatait;
- f) tisztázza a szabálysértéseket, ha azt külön rendelet előírja, csoportos eljárásban tárgyalja a külön szabályzatban megállapított szabálysértéseket, valamint az általános közlekedési rendet befolyásoló közlekedés biztonsága elleni szabálysértéseket, ha az a behaj-

³³ Zákon Slovenskej národnej rady č. 564/1991. Zb. z 3 decembra 1991 o obecnej polícii"

tási tilalomra, a kikerülésre, a megfordulásra, a tolatásra, a megállításra vonatkozó utasításokat, közlekedési táblákat, közlekedési be rendezéseket érinti;

- g) értesítse az illetékes hatóságokat a jogszabályok megsértéséről, amelyet feladatai ellátása során észlel, és amelynek megoldása nem tartozik az önkormányzat hatáskörébe;
- h) értesítse az önkormányzatot az alkohol tartalmú italok és egyéb függőséget okozó anyagok fogyasztására vonatkozó tilalom megsértéséről, amelyet 15 év alatti kiskorú vagy 18 év alatti fiatalok követ el;
- i) ellátja a megelőzés területén adódó feladatokat;
- j) a bíróság döntése alapján kézbesít iratokat.

Vezetőjét a polgármester javaslatára az önkormányzati tanács nevezi ki és menti fel. Tagjai az önkormányzat alkalmazásában álló köztisztviselők.

A települési önkormányzatok a szervezet felállításáról és megszüntetéséről rendeletben dönhetnek. Sem az önkormányzati törvény, sem pedig az önkormányzati rendőrségről szóló törvény nem kötelezi az önkormányzatokat arra, hogy önálló önkormányzati rendőrséget hozzanak létre. A felállításukat megalapozó döntés több tényező függvénye. Azokból is első sorban a pénzügyi háttér megléte és biztosítása a meghatározó.

Ha egy önkormányzat úgy dönt, hogy nem hoz létre önkormányzati rendőrséget, lehetősége van írásbeli szerződésben megállapodni egy másik önkormányzati rendőrséget működtető önkormányzattal a törvényben meghatározott alapvető feladatok ellátására.

A szerződés érvényességének feltétele, hogy – a törvényben előírt kötelező tartalmi elemek meglétéén túl – a szerződő felek önkormányzati tanácsai azt jóváhagyják, továbbá megállapodjanak az ellátandó feladatokról és a költségekről.

„Az önkormányzati rendőrség létrehozása – Christián Lászlót idézve – a helyi közbiztonság hatékonyabb, eredményesebb fenntartását szolgálja, az állampolgárt és a helyi közösséget állítja működésének középpontjába. A legnyomósabb érv az önkormányzati rendőrségek létrehozása mellett az

állami rendőrségek tehermentesítési szándéka. A szlovákiai törvényhozók belátva a komplementer rendészet előnyeit, lehetőséget adtak a helyi önkormányzatoknak saját rendőrségük létrehozására, így azok az állami rendőrség mellett eljárhatnak a kisebb súlyú bűncselekmények, szabálysértések ügyében, ezért az állami rendőrség képes az erőforrásait a súlyosabb bűncselekmények felderítésére fordítani.”³⁴

A rendészeti szervezetrendszeren belül a Rendőri Testület primátusa vitathatatlan. Az együttműködés a belső rend és biztonság fenntartása érdekében viszont a Rendőri Testület és az önkormányzati rendőrség között a legnyilvánvalóbb, ennek kötelezettségét rögzíti a rendőrségről szóló törvény, és ez megjelenik az egyes anyagi és eljárásjogi szabályokban is.

Az önkormányzati rendőrség felügyeletét a Rendőri Testület Elnöksége a helyi szervek útján látja el. Nyilvántartást vezet azokról az önkormányzatokról, amelyek önkormányzati rendőrséget hoztak létre és azokról is, amelyek megszüntették az önkormányzati rendőrséget. A nyilvántartás részét képezik az oktatások, képzések iránti kérelmek, a vizsgákról kiadott igazolások, bizonyítványok, valamint tartalmazza az önkormányzati rendőrség tagjaira vonatkozó adatokat.

Összegzés

A Szlovák Köztársaságban több szerv végez rendészeti profilú tevékenységet. Tagjaik különleges jogokkal, valamint a kényszerítő eszközök alkalmazásának lehetőségével rendelkeznek, továbbá a jogszabályok által meghatározott kötelezettségeik is hasonlóak.

Nincs egységes, összefoglaló meghatározásuk, a szlovák szakirodalom általánosan „rendészeti-biztonsági szervek” elnevezéssel hivatkozik rájuk. A rendészeti-biztonsági szervek szűkebben értelmezendők, mint a biztonsági erők.

³⁴ Bacsárdi József: i.m. 124. o.

Az, hogy az egyes biztonsági szervek közül melyik nevezhető rendészeti-biztonsági szervnek, elsősorban a hatáskörüktől függ (rendészeti jellegű feladatokat kell ellátniuk), és attól, hogy az állományuk rendelkezik-e a rendészetre jellemző jogokkal és a kényszerítő eszközök alkalmazásának lehetőségével.³⁵

A rájuk vonatkozó törvények egyike sem határoz meg egyetlen szervet sem rendészeti-biztonsági szervként.

A Rendőri Testületet, valamint a Börtön- és Igazságügyi Őrséget mint fegyveres biztonsági testületet, a Szlovák Információs Szolgálatot mint általános biztonsági és hírszerző szolgálatot definiálták a róluk szóló törvényben. Egy sajátos eleme a Szlovák Nemzetbiztonsági Hivatal mint központi államigazgatási, költségvetési szerv.

Nem állami rendészeti-biztonsági szerv az önkormányzati rendőrség, amelyet rendészeti alakulatként határoz meg a róla szóló törvény.

A feladatukat meghatározó egyes törvényekben hangsúlyos az együttműködés kötelezettsége, amely a rendszerszintű működés kulcsa.

A rendészeti-biztonsági rendszer folyamatosan fejlődik a Szlovák Köztársaságban. A szervek a szervezeti változtatásokkal és a jogszabályok módosításával keresik a hatékony együttműködések módját, amelyeknek a belső rendet, a biztonságot kell biztosítaniuk.³⁶

³⁵ JUDr. Miriam Odlerová PhD: i.m.

³⁶ JUDr. Miriam Odlerová PhD: i.m.